

Titel: Adskillige curieuse Anmærkninger og Efterretninger om den bekiendte lærde Emanuel Svedenborg. Uddraget af adskillige af hans Skrifter.

Citation: "Adskillige curieuse Anmærkninger og Efterretninger om den bekiendte lærde Emanuel Svedenborg. Uddraget af adskillige af hans Skrifter.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 25*, Simmelkiær, Adressekontoret, 1774, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_025-shoot-workid2_025_006.pdf (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 25

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Adskillige curieuse Anmærkninger og Efterretninger om

den bekiendte lærde

Emanuel Svedenborg.

Uddrager af

adskillige af hans Skrifter.

Kiøbenhavn 1774,

trykt hos L. Simmelkiær, boende paa Adresse-Contoirtet.

2
3

Forerindring. Svedenbsrgs Navn er nu bekiendt baade blandt Læg og Lærd. Hans Værker, hans Aabenbaringer, hans Samtale med Aanderne, hans besynderlige Fortællinger sætter disse i Speculation og hine i Forundring. Det er uafgiort, til hvad Classe man skal henføre ham; men hvad man med Vished kan sige, er dette, at han er ligesaa besynderlig som lærd Mand. Et kort Begreb om hans Liv og Levnet vil man hermed meddele Læserne:

Denne ved Dyd og Lærdom navnkundige ærede Mand besad en vidt udbredt Færdighed, som aldrig hvilede og aldrig blev træt. Han lagde sig efter høye Videnskaber, og i nogle Aar efter Natur-Undersøgninger, men i de sidste Aar søgte han at udgrandske endnu større Hemmeligheder. I Henseende til visse Lærdoms Grunde gik han sin egen besynderlige Vey, paa hvilken han dog aldrig tabte Guds frygt og Sædelæren af Syne. Han havde en besynderlig Sinds Styrke, endog i hans tilsidst af Alder svækkede Legems Hytte.

4

Forerindring.

Han forsøgte dristigen, hvor høyt den Kraft at tænke kunde spændes, og ved alt dette har han givet Anledning til mange Tanker og Domme, som ere saa forskellige, som deres Gaver, der have havt og fældet samme.

Han var den anden Søn af Biskop Doct. Svedberg i Scara, blev født i Stokholm den 29de Januarii 1688, og 1719 nobiliteret med det Navn Svedenborg. Ved en Opdragelse efter den da værende Brug blev han anført til Standhaftighed, Eftertanke, Fliid og grundig Kundskab, og han anvendte og sine Forældres Omsorg og sine Sinds Gaver saa vel, at han alt i sit 28de Aar blev af Kong Carl den Tolvte anseet værdig til at beklæde et Assessorat, eller en Professors Embede, erlangede og 1716 det første, uden at søge derom. Han havde da alt i Upsal udgivet sit academiske Prøve-Skrift, og viist en Styrke i den latinske Poesie, samt allerede opholdt sig 4 Aar paa Universiteterne i Engelland, Holland, Frankerige og Tydskland, og flittig lagt sig efter at erlange grundig Kundskab i den verdslige Viisdom, alle Mathematikers Deelee, Natur-Historien, Naturkyndighed, Chymie, Anatomie og Theologie. Han kom og i Bekiendtskab med den svenske Archimedes, den berømmelige Commerceraad Polhem; som der og i hans Assessor-Bestalling blev med indrykket, at Kongen i Be-

5

Forerindring.

tragtning af hans gode Kundskab i Mechaniken forordnede, at han skulde følge Commerceraaden paa hans Reyser, og gaae ham til Haande udi hans Arbeyder.

Heraf, saavel som af flere i Talen, anførte Beviser, sees tydelig, at Kongen vilde benytte sig af de Indsigter, som de begge havde i Mechaniken, og hvormed de forenede en lykkelig Opfindelses-Gave. Polhems store Foretagender ere bekjendte. Svedenborg udførte og et meget betydeligt Foretagende, da han i Aaret 1718 til stor Lettelse for Beleyringen af Friderichshald førte 2 Galeer, 5 store Baade og 1 Chaloupe med Ruller over Bierge og Dale fra Strømstad til Idefior, hvilket udgjør en Vey af 2 svenske Mile. Dog Mechaniken satte ham ikke allene i Arbeyde. I Aaret 1716 begyndte han at udgive sin Dadalus

hyperboreus, og continuerede dermed de

følgende Aar. Han udgav og en Indledning til Algebra, et Forsøg til at indrette vor Myndt og Vægt, for at lette Regningen og afskaffe Brøkerne, en Afhandling om Jordens og Planeternes Gang og Stilling, en anden om Vandets Høyde og den forrige stærke Ebbe, foruden andre Skrifter, som han da forfærdigede

Førend han tiltraadte sit Assessor-Embedede, øvede han sig i et chymisk Laboratorio, og lod sig paa det nøyeste underrette om de

6

Forerindring.

svenske Bergværker, deres Bygninger og Berg-Retten, reyste og des Aarsag Aar 1721 til Bergværkerne i Sachsen og til Hartzbierget. Hertug Ludvig Rudolph af Brunsvig beviste ham stor Naade, og gav ham frie Reyse. Paa bemeldte Reyse udgav han 7 lærde Afhandlinger. Efter at han 1 1/2 Aar havde været ude af Riget, kom han tilbage, og arbejdede derpaa deels i det K. Berg-Collegio, deels i Bergverks-Egnene, og deels i sin Bog-Sahl, indtil han Aar 1733 fuldførte

sin store Opera Philosophica og Mineralia.

Derpaa reyste han igien ud af Riget, og Aar 1734 befordrede dette Værk til Trykken i Dresden og Leipzig, foretog og imidlertid en Reyse til de østerrigste Bergværker. Aar 1724 havde han allerede Leylighed til at erlange et Professorat i den høyere Mathematik i Upsal, men han bad sig frie derfra i det akademiske Consistorio, og Aar 1729 blev han af det der værende Kongelige lærde Societet optagen til Medlem. Hans Værker vare overalt vel anseete. I Aaret 1734 udnævnte Videnskabernes Akademie i Petersborg ham til Correspondent, og i det Leipzigske Actis Eruditorum bleve hans Værker med Berømmelse recenserede. Det stokholmske Kongel. Videnskabers Akademie undlod ikke strax efter dets Oprettelse at antage ham til Medlem.

7

Forerindring.

Man tager ikke feyl, om man troer, at Svedenborg fra den Tiid af, da han begyndte at bygge fine Tanker paa sin egen Grund, har haft en stor Længsel efter at opløse De meest skiulte Ting, og at han da alt har udregnet sig den Vey, hvorpaa han har tænkt at naae sit Øyemærke. Han betragtede den store Verdens Bygning, saae, hvorledes Alting i en vis Orden og efter visse Love regieres, og gav især Agt paa Delene af dette store Gandske, som lader sig mathematice undersøge. Herved kom han paa den Forestilling, at den alvise Skabere havde indrettet Alting, endog de skiulteste Dele, med en vis indbyrdes Overeensstemmelse, og denne søgte han som en Mathematicus og Naturkyndig fra det Mindre til det Større at opløse. Endelig opførte han et helt Systema, som han grundede paa en vis Mechanismum, og understøttede med Logica, et Systema, som er saa alvorlig sammensat, at det i adskillige Betragtninger kan hos de Lærde opvække megen Eftertanke, andre gjøre best i at blive derfra. Efter dette Systema forklarede han alt, hvad som kunde give Anledning til Eftertanke. Men han gik endnu videre. Han vilde forene dette Systema med den Lærdom om Saligheden, og beskæftigede sig mestendeels dermed, efter at han havde udgivet sine philosophiske og mineralogiske Værker. Fra Aar 1736 reyste han

8

Forerindring

8 Gange ud af Riget, for at lade sine Skrifter oplægge paa fremmede Stæder. Dette gav ham ingen Tiid til at opagte sit Embedede; hvorfor han 1747 tog sin Dimission, og beholdt den halve Løn.

I øvrigt maa man tilstaae, at hans gode Egenskaber og Fortienester fremskinner i hans Skrifter, endog der, hvor vi opsøge Svagheder, som fra Mennesker ere uadskillelige. Er hans Begierlighed efter Videnskaber

gaaet for vidt, saa er det skeet af Iver for at undervise sig selv og andre. Kan han ikke optages iblant Kirke-Lærerne, saa fortiener han dog at regnes blant Sæde-Lærerne, og at fremstilles som et Exempel paa Dyd og sin Skaberes Tilbedelse. Som en Prøve paa hans Feyltrin anmærkes, at han har villet vide mere, end et Menneske i dette ufuldkomne Liv, og saa længe Siælen boer i en sønderbrydelig Hytte, kan begribe. Lov-Taleren siger, at hvo som støder sig over dette Feyltrin, han kan ikke holdes for upartisk, naar han ikke først viser sin Fortrydelse mod dem, som skulde vide meget, og vide intet. Han havde aldrig indladt sig i Ægteskab, og besad en overordentlig stærk Sundhed, indtil Naturen fordrede sin Ret. Han døde i London den 24de December 1771 i sit Alders 85de Aar.

9

Om Svedenborgs Samtaler med Aander og Engler.

Da det Inderste i min Aand var af guddommeligt Barmhiertighed bleven aabnet for mig, og det derved var blevet mig givet at tale med Aander og Engle af dem, som ikke allene vare nær ved vores Jord, men endog med dem, der findes hos andre Jordkloder, og hvorledes de og deres Indvaanere vare beskafne, da det blev mig givet af Herren, at tale og omgaaes med de Aander og Engle, som har hiemme ved andre Jordkloder, med nogle en Dag, med andre en Uge, og med nogle i hele Maaneder, som da gave mig Efterretning om de Jordkloder, fra hvilke og ved hvilke de vare, om Indvaanernes Levnet, Sæ-

10

der og Gudstieneste, og om alle Slags mærkværdige Ting sammesteds, og da disse Ting bleve mig paa saadan Maade tilkiendegivne, saa har jeg og vildet beskrive, hvad jeg har seet og hørt. Man maa vide, at alle Aander og Engle ere af det menneskelige Kiøn, at de opholder sig ved deres Jord, og at de vide, hvad der gaaer for sig, samt at Mennesket kan blive underviist af dem, naar hans Inderste saaledes er bleven aabnet, at han kan tale og omgaaes med dem. Thi Mennesket er i sit Væsen en Aand, og efter sit Indvendige staaer tillige i Samfund med Aanderne derfor kan den, hvis Inderste er oplukket af Gud, tale med dem, ligesom et Menneske taler med det andet; og dette har hver Dag i mange Aar været mig tilladt. At der ere flere Jordkloder, og at der ere Mennesker paa dem, og altsaa Engle og Aander, det er alt for vel bekiendt i det andet Liv; thi derved er det enhver tilladt, som af Kierlighed til Sandheden, og altsaa for Nyttens Skyld forlanger det, at tale med Aanderne fra de andre Jordkloder, og altsaa bliver forvisset om Verdenernes Mængde, til sikker Underretning, at det menneskelige Kiøn ikke allene er af en eneste men utallige Verdener, og desuden hvorledes de ere artede, hvad for en Levemaade de føre,

11

og hvad for en Gudstieneste de har. Jeg har ofte talet med Aander fra vor Jordklode, som har sagt mig, at et Menneske, der har Forstand, kan af mange Aarsager, som han veed, ogsaa vide, at der endda ere fleere Jordkloder, og Mennesker paa dem alle; thi man kan af Fornuften slutte, at saa store Kloder, som Planeterne ere, af hvilke nogle ere større end denne Jord, ere ikke øde, og ikkun skabte der til, at de blot skal vende sig om Solen, og med deres ringe Lys ikkun lyse for en Jord, men at deres Nytte maa være meget større end denne. Hvo som nu troer, hvilket enhver bør troe, at Gud ikke har skabt Verdens Alt til noget andet end Øyemeed, end at der er et menneskelig Kiøn, og derpaa en Himmel for Haanden, og at det menneskelige Kiøn er en Himmels Plante-Skole, han kan ikke andet, end han maa troe, at hvor der er en Jordklode, der er og Mennesker. At de Planeter, som ere synlige, fordi de ligger inden denne Soele-Verdens Grændser, ere Jordkloder, kan man tydelig vide deraf, at de ere Legemer af en jordisk Materie, fordi de kaste Soelens Lys tilbage, og naar man betragter dem igiennem optiske Glas, seer de slet ikke ud som Stjerner, men som Jord; man kan og mærke det deraf, at de ligesom vor Jord vælter sig om

12

Soelen, og gaaer frem i Dyre-Kredsen, og derved gjøre Aar og Aarstider, saasom Foraar, Sommer, Høst og Vinter; iligemaade at de, ligesom vor Jord, drejer sig om deres Axler, og derved gjøre Dage og Dags-Tider, saasom Morgen, Middag, Aften og Nat, og at nogle af dem har desuden Manerer, som man kalder Drabantere, der inden en vis Tiid velter sig om deres Jordklode, ligesom Maanen om vores, og at Saturnus, som er længst borte fra Soelen, har en stor lysende Ring (Cingulum) der giver samme Jord meget, endskiønt tilbagekastet, Lys. Hvo kan da vel, som veed, og af Fornuften overvejer dette, foregive, at det skulde være øde Kloder". Jeg har desuden talet med Aanderne om, at et Menneske deraf kan troe, at der i det store Verdens Alt ere flere Jordkloder, end ikkun een, efterdi Stjerne-Himmelen er saa umaalelig, og Stjerneerne derudi saa utallige, af hvilke enhver paa sit Sted eller i sin Verden er en Soel, i forskiellig Størrelse; hvo som ret betænker det, slutter, at dette hele Alt, der er saa umaaleligt, kan ikke være andet end et Middel til et Øyemeed, hvilket er nu det hele Sigte af Skabningen, nemlig Himlens Rige, i hvilket Gud kan boe med Englene og Menneskene. Thi den hele synlige Verden, eller Him-

13

melen med saa utallige mange Stjerner, der ere lige saa mange Soele, er ikkun et Middel, at der ere

Jordkloder og Mennesker paa dem, af hvilke Himmelens Rige bestaaer. Heraf kan et fornuftigt Menneske ikke tænke andet, end at et saa umaaleligt Middel til saa stort et Øyemeed ikke er gjort for det Menneskelige Kiøn, og derfra for Himmelen, ikkun allene af en eneste Jord; hvor lidet eller gandske intet skulde dette være at regne for Gud den uendelige, imod hvem tusinde, ja millioner Jordkloder, om de endog alle vare fulde af Indvaanere, er mindre end Intet? desuden er Englenes Himmel saa umaalelig, at den har et Forhold med ethvert Lem paa et Menneske og Millioner Aander har et Forhold med ethvert Lem, Redskab og Indvold, ja endogsaa med enhver Tilbøyelighed*), saa at denne Himmel altsaa, efter alle sine Overeensstemmelser, maa bestaae og harmonere. Der findes Aander, hvis eneste Bestræbelse gaaer der ud paa, at forskaffe sig Kundskaber, efterdi de allene finder en Fornøjelse derudi; derfor er det og disse Aander tilladt at svæve omkring, ja endog at fare fra denne Soele-Ver-

*) Svedenborg forestiller den heele Himmel som et eneste Menneske, og derfor kalder samme det største Menneske.

14

den. Der findes Jordkloder, paa hvilke der ere Mennesker, men der findes endog mangfoldige uden for samme i Stjerne-Himmelen. De Aander, som fortalte mig dette, vare i Planeten Mercur. Hvad Indvaanernes Gudstieneste paa andre Jordkloder overhoved angaaer, saa erkiender de alle der, saa mange som ikke ikke ere Afgudsdyrkere, Herren for den eneste Gud; de tilbeder ikke Gud som en usynlig Gud, men som en synlig, endogsaa af den Aarsag, fordi naar Gud aabenbares for dem, saa lader han sig see i en menneskelig Skikkelse, som Fordum for Abraham og andre paa denne Jord; og de, som tilbeder Gud, under en menneskelig Skikkelse, de bliver alle medtagne af Herren. De siger og, at ingen kan ret dyrke Gud, og endda bliver mindre forenet med ham, naar han ikke begriber ham under en Idee, og at han ikke anderledes kan begribes, end under menneskelig Skikkelse; og dersom det ikke var saaledes, saa blev det indvortes Syn adspredet, som er et Tanke-Billede om Gud, ligesom Øyers Syn, naar det betragter denne Verden uden Maal og Grændser, og man da maa komme paa de Tanker, at denne Verden er Gud. Da jeg sagde disse Aander og Engle, at Gud Herren havde paa vor Jord antaget mennelig Skik-

15

kelse, saa overveyede de dette i lang Tiid, og sagde endelig, at dette var da skeet for Menneskenes Frelses og Saligheds Skyld.

Dette er Svedenborgs egen Efterretning om de Samtaler, han har holdt med Aander og Engler, angaaende Jordkloderne i den store Verdens Alt; han har og talt med dem om enhver af Planeterne især, og givet Efterretning om deres Aander og Indvaanerne. Ligeledes har han, efter hans Samtaler med Aanderne og Englene, fortalt Aarsagen, hvorfor der nu omstunder ere saa, som det er givet at tale og omgaaes med Engler, nemlig fordi de ikke ere saa beskafne, at de efter deres Troe og Kierlighed kan være Englenes Staldrødre, saa længe de leve i Verden; thi Mennesket, som efter sit Indvendige er en Aand, kan endog her paa Jorden tale med Engle og Aander, naar han er saaledes i Herren, og forener med ham ved den rene Troe og Kierlighed, at hans Inderste kan blive opladt, da han endog kan høre dem, der taler med ham fra Himmelen. Den Mangel, som i vore Tider er paa Menneskers Omgang med Aander og Engle fremfor i de gamle Dage, holder Svedenborg for at

være det største Beviis paa, at mange slet ingen Troe har, og andre vel en Troe, men saa-

16

dan en, at deres Inderste ey kan blive aabnet for Samfundet og Omgangen med Englene her paa Jorden. Svedenborg har af dem hørt meget, som han ikke har kundet udtrykke med Ord, men hvad han har kundet beskrive, det siger han, er bleven ham tilladt at fortælle, endogsaa for at forlyste og indtage nysgierrige Folk.

Vi bør høre noget af hans Samtaler med de sex Planeters Indvaanere i vores Soele-Kreds, nemlig: Mercurius, Jupiter, Mars, Saturnus, Venus og Maanen.

Om Indvaanerne i Planeten Mercurius.

Der kom Aander til mig, og man sagde mig fra Himlen, at de vare fra Jordkuglen Mercurius, som er Soelen allernærmest; de vidste strax alt hvad jeg tænkte, saasom de havde undersøgt mine Tanker. Jeg forlangte iblandt andet at vide, hvorledes Menneskene i Mercurius saae ud (thi dem, jeg hidtil havde seet og talt med, vare blot aandelige Væsner)

17

hvorledes deres Legems Bygning var, om de lignede vor Jords Mennesker? Derpaa stillede sig for mit Syn en Kone, der var vore Fruentimmer gandske liig, undtagen mindre af Vært, men ellers smuk af Ansigt, et rankt Liv, proportioneret og velskabt, om Hovedet havde hun et linnet Klæde, ikke virket efter Konsten, men dog

anstændig. Der præsenterede sig og for mig en Mand, som var endnu rankere og proportioneerligere end Mændene paa vor Jord, han havde et dunkelblaa, smidig og tæt om Legemet afpasset Klædemon paa, uden Folder, uden noget Flagrende. Jeg fik og at see deres Kiør og Oxer, som vel ikke var forskiellig fra vores, men en Deel mindre, omtrent som vore store store Hinde eller vore Hiorter. Jeg spurgte dem og om Verdens Soel, hvorledes den saae ud paa deres Jord? de svarede mig, at den syntes meget stor, og langt større end paa nogen af de andre Jordkloder. Dette veed vi, sagde de, af andre Aander, ffra Soelens Klode. Videre sagde de, at de havde et middelmaadig Veyrlig, hverken for varmt eller for koldt, Gud havde saaledes sørget for dem, sagde de, at de ikke havde nogen stor Hede, fordi deres Jord var nærmere Soelen, end andre Kloder; thi Soelens Varme kom ikke districte

18

fra Soelens Yderkandt, men først igiennem den høye og tykke Luftkreds, ligesom og Kulden fra de høye Bierge lod sig indfinde i de heedeste Climata, og at Soelens Heede efter Soelstraelernes lige eller skiæve Gang er forskiellig, som man kan erfare af Vinter-og Sommer-Tiden i ethvert Land.

Om Indvaanerne i Planeten Jupiter.

Englene og Aanderne i Planeten Jupiter havde jeg en længere Omgang, end med Aander og Engler i de andre Planeter. Deres Opførsel var saa mild og behagelig, at jeg ikke kan udtrykke det. Jeg fandt dem deyllige af Ansigt, omendskiønt jeg ikke saae Indvaanerne selv, men ikkun deres Geist i en lignende Skikkelse. Deres Ansigter kom meget overeens med vore Ansigter her paa Jorden, de vare hvide og skiønne, især fremskinnede Oprigtighed og Venlighed af deres Øyne. De søge allermeest at conservere deres Ansigter, og troe, at de efter Døden ved en guddommelig Ild opvarmes, som i en aandelig Forstand betyder

19

Kierlighed; Kierlighed, sige de, er Livets Ild, og af denne Ild har Englene deres Liv. Dem, som have levet i en himmelsk Kierlighed, faae endog deres Ønsker opfyldt, medens de lever her, og finder, at det Inderste af deres Gemyt er antændt af denne Kierlighed. Deres Klædedragt er dannet af blaalige Skind, hvormed de omgiver deres Hoved, og bedækker deres Ansigt. Deres Sprog er ikke saa høyt lydende som vores. De gaae ikke oprette, som Indvaanerne af vores Verden, de krybe heller ikke som Dyrene, men naar de gaae, hielpe de sig med de flade Hænder, og hæver sig ikkun halv i Veyret; I deres Gang seer de sig om hver tredie Skridt, og bøyer sig derved noget, for Resten kommer de meget hurtig afsted. Naar de gaaer, holder de Ansigtet immer opret mod Himmelen; men naar de sidder, saa præsenterer de fuldkommen et Menneske paa Jorden; de lade sig ikke gierne see bag til, men allerhelst lade de sig beskue i Ansigtet, eftersom deres Gemyt deraf nøye lader sig kiende; thi de viser ikke gierne andet Ansigt, end deres Gemyt er. Nogle af disse Indvaanere, som boe i de varme Lande, gaae nøgne uden mindste Bedækkelse, thi de ere kydske af Sindelaug, elsker ikkun deres Koner, og bær Afskye for alle Ægteskabs

20

Forbrydelser. Naar Indvaanerne gaaer til Sengs, saa vende de Ansigtet ret op, og ikke til Siden imod Væggen, af den Aarsag, fordi de troede, de da vendte deres Ansigt lige mod Herren; men naar de vendte det til Væggen, vendte de sig og fra ham. De spise gierne længe, ikke saa meget af Fornøjelse til Spisen, som til de Samtaler, de i den Tiid kan holde. Naar de sidde til Bords, sidde de ikke paa Bænke eller Stoele, heller ikke paa Græs-Torver, men paa Blade af Figen-Træer. Deres Huuse ere af Træ, meget lave, indvendig betrukne med Bast eller Hudder af himmelblaa Farve, og rundt om bestuken af smaa Stierner, med hvilke de søger at afbilde Himmelen indvendig i deres Huuse. De Have og Telte, hvori de opholde sig om Dagen; disse Boliger ere meget ziirede og reenlige, i samme spise de. Hvad deres Gud Tieneste angaaer, saa bekiender de den allerhøyeste Gud for deres Skaber, som regierer Himlen og Jorden, og kalder ham for den eneste Herre. Man spurgte dem, om de vidste, at denne eneste Herre havde været Menneske? hvortil de svarede, at de vidste det, saasom han af mange i deres Verden som Menneske var seet, og at han havde underrettet dem, hvorledes de skulde forholde sig,

21

for at naae det evige Liv, han kunde erhverve sine Tilbedere. Men at Gud som Menneske var født paa vor Jord, det var dem ubekiendt. Nok var det dem, at de vidste, at han regierede den gandske Verden. Da Svedenborg sagde dem, at han paa Jorden blev kaldet JEsus Christus, og at Christus betyder en Salvende eller Konge, og Jesus en Frelser, svarede de, at som Konge kunde de ikke tilbede ham, saasom det Kongelige smagte af det Værdslige; men at de tilbad ham som Frelser. De fortalte ellers, at de havde ingen Fæst-Dage, men hver Morgen ved Soelens Ofgang, og hver Aften ved dens Nedgang forrettede de deres hellige Tienester i deres Telter, og sang den eneste Herre deres Psalmer. Jeg havde og den Lykke at see, hvorledes det gaaer til, naar disse Indvaanere opfarer til Himlen og bliver Engler. Da lader sig Vogne og Heste see brændende som Ild, ved hvilke de, liig Elias, optages til Himlen. De frygter ikke for Døden, ikkun saavidt er de bekymret, naar de efterlader sig Kone, Børn eller Forældre; thi de veed, at de efter Døden blive endnu

paa Jorden, og at de ikke gaaer ud af Livet, fordi de gaaer ind i Himlen, derfor sige de ikke at de dør, men de bliver himmelske.

22

Mærkeligt, at de, som der paa Jorden have levet et sandt og kierligt Ægteskab, og, som det tilkommer Forældre, tilbørligen, sørget for deres Børn, ikke døe af nogen Sygdom, men rolig, som i en Søvn, vandrer ud af Verden og i Himlen. Deres Alder i Almindelighed stiger sielden over 30 Aar, efter vor Jords Beregning, de opvoxer snart, og snarere, end paa vores Jord, og gifter sig i den tidligste Ungdom, og da er det deres høyeste Glæde at elske deres Ægtefælle, og drage Omsorg for deres Børn.

Om Indvaanerne i Planeten Mars.

Een af denne Planetes Indvaanere præsenterede sig for mig; hans Ansigt lignede fuldkommen et Menneskes paa vor Jord, undtagen at den nederste Deel fra Næsen af var sort, men den øvrige Deel af Ansigtet guulagtig, som nogle af vore Indvaaneres ere, der ikke ere gandske hvide; hans Klæder vare af Rindslærs Traader, som de trakke imellem Træer for at blive stive; man limede dem tilsammen med en Slags Gummi. Det korteste Begreb,

23

man kan gjøre sig om disse Indvaanere, fortæller Svedenborg i disse Træk: Marses Indbyggere ere iblandt dem, man i denne Soele-Verden holder for de allerbeste; thi de ere næsten altiid som himmelske Mennesker ikke uliig dem, som vare af den første Kirke her paa Jorden. Deres Tale er overmaade læt, og bestaaer meest i en Anblæselse, eller blot ved at

aande. Jeg mærkede, at, da de taledede med mig, mine Læber bevægede sig, og at ogsaa min Tunge rørte sig. Dette skeede ved en Correspondence mellem den indvortes Tale og den udvortes. De holde det for meget ondt at tænke anderledes, end de taler, og at vilde et og foregive et andet med Miner. De veed ikke, hvad Hyklerie, Bedragerie, Forestillelse og List er. Hvad deres Gudstieneste angaaer, saa sagde de, at de tilbød og bekiendte vores Gud, og troede ham allene at være Gud, som regierede saavel Himmelen som den heele Verden; at alle Ting, vare fra ham, at han ledsagede dem, og ofte lod sig see for dem paa deres Jord. Det blev mig ellers sagt, at saa længe de levede her paa Jorden, troede de en Skaber uden Mægler, men naar de bleve salige, saa bleve de og underrettede om, at Herren deres Gud vor Frelser og Megler tillige. Jeg saa og nogle af dem,

24

efterat de her have udtaget Prøven, blev optagen til Himlen, og da de der vare optagne, bemærkede jeg hos dem en saadan sød og inderlig Glæde, at det pressede Taare af mine Øyne.

Om Indbyggerne i Planeten Saturnus.

Disse Saturni Beboere bekiender den eneste sande Gud. Herren har engang ladet sig see for dem under en Engels Skikkelse, og som et Menneske. Det Guddommelige skinnede da af hans Ansigt og rørte Gemyttet. De lever i Familier afsondret fra hverandre, dog enhver Familie for sig, Mand og Kone med deres Børn tilsammen. Saasnart de gifte sig, skiller sig fra deres Forældres Huus, og ikke mere bekymrer sig derom. De ere meget lidet bekymrede for deres Underholdning og Klæder; de ere snart klædte, efterdi de bær en tyk Hud eller Kioel om sig for Kuldens Skyld. For Resten leve de ordentlig. De veed, at de leve efter Døden, og derfor gjør kun lidet af deres Legemer, ikkun for saavidt Livet angaaer agte de dem høyt, da de anseer dem som indviede til

25

Herrens Tieneste. De begrave ikke deres Døde, som vi, men bortkaste dem, og bedække de døde Legemer med Greene af Træerne.

Om Indbyggerne i Planeten Venus.

I denne Verden gives der 2 Slags Mennesker, som i Henseende deres Gemyts Art er hinanden baade meget uliig og imod. Det ene Slags ere menneskelige og sædelige, men det andet meget usædelige og af en næsten vild Art. Det første Slags lade sig see fra den anden Side Jordkloden, den nemlig, som vender imod vores Jordklode. Nogle af dem kom til mig, og jeg holdte adskillige Samtaler med dem. Iblandt andet fortalte de mig, at de dyrkede vores Gud, som deres eneste Gud, og at de ofte havde seet ham paa deres Jord. De usædelige Slags ere af en meget vild Natur, deres største Lyst bestaaer i at plyndre, fornemmelig søge de at mætte sig meget i Rov. Disse Slags Indbyggere ere mestendeels Kiemper eller Riser, saa de største af vore Mennesker naaer dem ikkun til Navlen. I øvrigt ere de meget dumme, og spørge hver-

26

ken efter Himlen eller det evige Liv, men ikkun bekymrer sig for det Jordiske, og hvad deres Fæe-Hiorder angaaer.

Om Indbyggerne i Maanen.

Jeg var begierlig efter at see Indbyggerne af denne os saa nær værende Planet, og jeg saae dem. De havde ingen ubehagelig Skikkelse, et temmelig smukt Ansigt, lidt længelig. Deres Statur var omtrent som en Dreng hos os paa 7 Aar, dog førere af Lemmer; de vare altsaa ikkun smaa Mennesker. Deres Stemme er syngende og meget fin, det kommer deraf, at de ikke drage Luften, som vi, af Lungen, men af en anden indvortes Deel i Legemet, og det af den Aarsag, efterdi Maanen ey har saadan Dunst-Kugel om sig, som andre Jordkloder. Deres Stemme er omtrent som Buldren af Tordenen efter Lynilden.

Adskillige Anecdoter om Svedenborg. En vis anseelig Mand i Amsterdam, som havde gjort Bekiendtskab med Svedenborg,

27

og holdt adskillige Samtaler med ham om hans Omgang med Aanderne og andre dybe Hemmeligheder, berettede en Ven ved en Skrivelse et kort Begreb om denne ligesaa forunderlige som usædvanlige Lærde, hvoraf man herved vil give et Udtog.

De spørge mig, siger han, hvad denne ærværdige Gamle foretager sig? det vil jeg sige Dem: han spiser og drikker med megen Maadelighed, men derimod sover temmelig længe, ofte i 13 Timer. Den Efterretning, jeg bragte ham, nemlig at hans Værk de telluribus &c. var oversat og udkommen, var ham meget behagelig, og Fornøyselsen derover gjorde hans mildrende Øyne endnu engang saa milde. For nærværende Tiid arbejder han med en utrættelig Fliid, ja jeg maa næsten sige, med en utrolig og overmenneskelig Fliid paa sit nye Værk. Sexten Ark har allerede forladt Pressen. Og hvad mener De! til ethvert trykt Ark maa han i det mindste have fire skrevne, og to Ark er det mindste, han udgiver ugentlig, hvilke han selv corrigerer, følgelig maa han hver Uge skrive 8 Ark, og hvad som endnu er forunderligere: ikke en eneste Linie har han i Forraad. Hans Værk, siger han, skal udgiøre 80 Ark i Tryk, og føre den Titel: Vera

28

christiana religio, continens universam Theologiam novæ Ecclesiæ, a Domino apud Daniele Cap. VIII. 13. 14. & in Apocalypsi Cap. XXII. 1. 2. prædictræ, ab Emanuel Svedenborg, Domini Jesu Christi Servo. Jeg nægter ikke, at det jo kom mig meget forunderligt for, da jeg saae, at han paa Titel-Bladet gav sig selv Titel af den Herres Jesu Christi Tiener. Det er ikke at beskrive, med hvilken Overbeviisning og Tillid denne gamle Mand taler om Aandernes Rige, om Englerne og om Gud selv; dersom jeg skulde fortælle Dem vore sidste Samtaler, saa vilde det vist fylde mange Blade; han talte om Naturalister, med hvilke han kort efter deres dødelige Afgang havde talt, især med dem, der fornemmelig havde studeret Lærdommen om Gud. Men der kom Ting for, som skurrede i mine Ørne, hvilke jeg vil forbigaae, for ey at bebyrde nogen med ubegribelige Sætser. Jeg vil gjerne bekiende, at jeg ikke veed, til hvilken Classe jeg skal henregne ham. For mig bliver hans Grundsætninger altid mørke Taler, og hans Ideer uopløselige. — Hans seenere Skrivelse under 5te Martii sidstleden til en fornemme Kiøbmand melder iblant andet følgende: "Jeg kan ikke

29

undlade at fortælle Dem noget heel besynderlig Nyt om Svedenborg. Sidste Torsdag besøgte jeg ham, og fandt ham som sædvanlig i fuld Arbejde med at skrive. Han fortalte mig, at han den samme Morgen fuldkommen i tre Timer havde holdt en Samtale i Aandernes Rige med den sidste afdøde Konge i Sverrig; allerede Dagen tilforn havde han der forefundet ham, men da han saae, at Kongen var i en dyb Discours med den endnu levende Dronning, vilde han ey forhindre dem i samme. Efter mange forunderlige Fortællinger herom spurgte jeg ham endelig, hvorledes det kunde være mueligt, at en Person, som endnu befandt sig i de Levendes Lande, var at antræffe i Aandernes Verden? men han svarede mig: at det ikke var Dronningen selv, men allene hendes Spiritus Familiaris. Hvad er det for en Ting, spurgte jeg ham? thi om slige synlige Væsner havde jeg hidtil endnu hverken læst eller hørt ham tale om. Herpaa forklarede han mig, at ethvert Menneske havde sin gode eller onde Engel, der ikke allene var bestandig om ham, men endog undertiden lod sig see i Aandernes Rige. Deraf veed vel det levende Menneske ikke noget, men dets Engel Alt. En saadan Spiritus Familiaris stemmer

30

i Alting fuldkommen overeens med sin menneskelige Compagnion, den lader sig i Aandernes Verden see i samme Skikkelse, med samme Ansigt, Lineamenter, samme Udtale i Sproget, bærer samme Klæder, som Mennesket paa Jorden, med et Ord: denne Dronningens Spiritus Familiaris saae i alle Deelee ud, som han ofte selv havde seet Dronningen i Stokholm, og hørt hende tale. For at betage mig al Forundring, fortalte han

mig, hvorledes Doctor Erneste i Leipzig paa samme Maade havde ladet sig see i Aandernes Rige, og med hvem han havde holdt en vidtløftig og dyb Discours. Hvad vil vel denne lærde Professor sige, naar han erfarer dette? maaskee han vil tænke, denne gamle Mand er forrykt eller gaaer i Barndom. Han vil lee, og hvo kan fortænke ham? jeg begriber neppe selv, hvor jeg kan bare mig for Latter, naar jeg hører ham fortælle sine forunderlige Geskæfte, og det som mere er: jeg har ofte hørt ham anbringe sine Fortællinger i store Sælskaber af begge Kiøn, hvoriblant jeg meget vel vidste befandt sig af vore Tiders Spottefugle, men til min Forundring ikke kundet bemærke den mindste Latter af de Forsamlede. Saa længe han taler, er det ligesom enhver, der hører ham, bliver fortryllet til at troe ham. Den

31

som byder ham til Giæst, maa vist vente ham. En vis ung Herre bød ham i forrige Uge til Bords; omendskiønt Svedenborg nu ikke kiendte ham, lod han sig dog indfinde, og fandt ved hans Taffel en Forsamling af Jøder og Portugiser, med hvilke han uden Omstændighed strax indlod sig i Discours. Hvo som er nysgierrig for at see ham, kan uden Møye faae denne Fornøjelse; han lader sig see af alle og enhver. Man kan let tænke, at disse mangfoldige Besøgelser berøver ham en Deel af Tiden; og man maa vel derfor forundre sig over, hvorledes han faaer sit forehavende Værk færdig, og hvor det er ham muelig at lade ugentlig 2 Ark i Trykken udgaae, og concipere 8 Ark dertil, uden at have en eneste Linie i Forraad. Men han siger, at hans Engel dicterer ham ligesaa hurtig, som han kan skrive.

Følgende mærkelige Begivenhed tiener til Beviis paa hans mere end almindelige Videnskab:

En Enke af en hollandsk Envoye ved det svenske Hof var, efter hendes Mands Død, kommen i Tvivl om en vis Penge-Sags Afgjørelse, og som hun nu vidste, at hendes Mand alletider havde været vandt til at have sine Ting i Rigtighed, saa var det hende saa meget mere

32

om at gjøre at komme i Vished om det Tvivlte; til den Ende tog hun sin Tilflugt til Svedenborg, og bad ham at skaffe sig Underretning herom fra hendes afdøde Mand. Svedenborg fuldkommede hendes Begiering, og bragte hende det Svar: at man paa et ham betegnet Sted i en vis Commode skulde finde Vished for, at den Afdøde rigtig havde annammet de Penge, man tvistede om. Som sagt, saa skeet; Enken fik paa den Maade Rigtighed om Sagen.

Et andet Exempel paa hans Forudvidenhed er dette: Da han paa sin Reyse til Gøttenborg ved dette Sted steeg i Land, sagde han strax med den største Bestyrning, at i dette Øyeblik reyste sig en skrækkelig Ildebrand i Stokholm. Nogle Timer derefter forsikkrede han, at Ilden temmelig var bleven dempet. Tre Dage derefter fik man Efterretning med Posten fra Stokholm, som i alle Dele bekræftede hans Udsigende.

Det tredie Exempel synes endnu at være det vigtigste: I Aaret 1763 betroede en vis stor Fyrstinde Svedenborg at gjøre et Spørsmaal til sin afdøde Gemahl om en Sag, hvorom ingen uden den Afdøde kunde være vidende, og dersom han kunde bringe rigtig Svar derpaa, vilde hun troe ham.

33

Svaret skal og virkelig have været saa beskaffen, at Fyrstinden derover blev sat i den yderste Forundring. Et Træk af hans Syner.

I Slutningen af et Skrift, som han kalder: *De Commercio Animæ & Corporis, quod creditur fieri vel per influxum spiritualem, vel per harmoniam præstabilitam*, læser man følgende Syn, som denne besynderlige Lærde har haft:

Hertil vil jeg lægge dette Mærkværdige: siger han, Efterat disse Ting vare skrevne, bad jeg Gud, at det maatte forundes mig at tale med Aristotelis Discipler, og tillige med Carteci og Leibnitsii Discipler, paa det jeg kunde faae at vide deres Tanker om den Handel, Siælen har med Legemet. Efterat denne Bøn var forrettet, blev jeg 9 Mænd vaer, nemlig tre Aristotelici, tre Cartesianer og tre Leibnitsianer, som stod omkring mig. Paa den venstre Side stode Aristotelis Tilbedere; paa høyre de, som fulgte Cartesium, og bag ved dem Leibnitsii Beundrere. Noget fra paa en vis Distance blev seet tre Mænd, der vare ligesom kronede med Laurbær-

34

Kranse, hvilke stode og noget fra hverandre; og af et indflydende Begreb mærkede jeg da, at det var Lærerne selv; bag ved Leibnits stod en, den ene Fliig af hans Kiortel i sin Haand, og der blev sagt, at det var Wulff. Disse Gamle begyndte nu meget lært at disputere om *Commercium Animæ & Corporis*, men kunde ey blive enige. Man besluttede da tilsidst ved Lodkastning at udfinde

det rette Modum agendi, og Lodden faldt paa *influxus spiritualis*.

Svedenborg skriver om sig selv i sin Biographie.

Jeg er elsket og æret af alle Biskopperne i mit Land, som ere 10 i Tallet, saavel som af Rigens Raad, af hvilke der ere 16, foruden af alle de Store. Jeg omgaaes fortrolig med dem, som en Ven med sine Venner; Aarsagen til dette Venskab er, efterdi de veed, jeg staaer i Selskab med Englene. Kongen og Dronningen selv og de tre Prindsers, deres Sønner, viste sig meget kierlig imod mig; de have endog indbudet mig at spise ved deres eget Taffel, hvilken Ære ikke gives nogen uden de Største

35

i Riget; ligeledes har jeg spiist hos Arve-Prindsen. Mine Landsmænd ønsker min Tilbagekomst, og dette viser, at jeg ikke har Aarsag at frygte for nogen Forfølgelse, som det synes, I er bange for, og mod hvilken I derfor i Eders Brev saa kierlig advarer mig. Om man paa andre Steder forfølger mig, det rører mig ikke, thi jeg har erfaret, at det er altsammen Ting af ingen Betydenhed, og at det, hvorover de fælder mig, overgaaer deres Forstand, nemlig: at jeg er bleven kaldet af Herren selv til et heiligt Embede, som naadigst har aabenbaret sig selv for mig, sin Tiener, i egen Person i Aaret 1743, og aabnet mit Syn til den aandelige Verden, samt givet mig at tale med Aander og Engle, hvilket vedvarer indtil denne Dag.

Fra den Tiid af begyndte jeg ved Billeder at komme efter de adskillige Hemmeligheder, som ere blevene aabenbarede for mig, nemlig: det som angaaer Himlen og Helvede, Menneskets Tilstand efter Døden, Guds sande Dyrkelse, det aandelige Begreb om Verden, foruden andre Ting, som ere meest mærkværdige i Naturen, hvilke føre til Frelse og Viisdom.

Mine Reyser fra mit eget Fædreneland til fremmede Steder ere blevene foretagne ikke

36

i anden Hensigt, end af Begierlighed efter at føre i Brug og aabenbare de Hemmeligheder, som ere mig betroede. For Resten har jeg saa meget af Verden, som er tilstrækkelig for mig, og hverken behøver eller, forlanger jeg mere.

Andre Anecdoter om Svedenborg.

Da han 1719 af Dronning Ulrica Eleonora blev udnævnt til Medlem af det Kongelige svenske Videnskabers Akademie, svarede han kortelig:

Jeg har aldrig søgt at komme i noget Selskab, saa længe jeg er i Engle-Selskabet, hvor ingen andre Materier afhandles, end de, der angaae Himmelen og Siælen; da derimod i de lærde Sælskaber allene handles om Verden og Legemer.

I Paris har Svedenborg declareret Giftermaal imellem Ludvig den Fiortende og Dronning Christine.

I et Sælskab af nogle vittige Engelmænd blev engang iblandt andet talt om Svedenborgs Skrifter, og om hans Omgang med Aanderne; en af Selskabet faldt paa at foreslaae the New-Jerusalem Gentleman

37

(som han kalder Svedenborg) til Præmier-Minister i Engelland, til Forsøg, om Folket vilde blive fornøyet med en Mands Administration af saa spirituelle og usædvanlige Indsigter, da ellers intet Menneske eyer den Lykke, at kunde være dette urolige Folk til Maade.

Nogle Træk af Svedenborgs Tanker om Tilstanden efter Døden.

De Phantasier, med hvilke et Menneske her i Livet har geskæftiget sig (mener han) følger ham i det andet Liv, og forvandles tilsaadanne, der stemme meget overeens med hine, som for Exempel:

Et gierrigt Menneske, som i Livet

gandske har nedsiunken sig i sine jordiske og forfængelige Skatte, og tænker mindst paa Døden, paa sin Siæl og det indvortes Menneske; saasart han indtræder i det andet Liv, veed han længe ikke, at han er en Aand, men troer, at han endnu er her i Livet; de Begreber, han gjør sig, der gandske kommer overeens med dem, han i dette Jordiske har gjort sig, bliver omvendt i skrækkelige Phantasier. Hans Vaaning er et stinkende Sted, hvor Dampene opstige, som Stanken af Sviin, der vælte sig i Skarnet,

38

Skinhellige og dem, som have vildet

bilde Verden ind at have været hellige Mænd, og selv troet at fortiene Himmelen, finde sig paa et

besynderligt Sted i den nederste Verden under den venstre Foed. Der kommer det dem for, som deres Ansigt er skinnende,

hvilket skeer formedelst det Begreeb, de gjør sig endnu om deres formenende Hellighed; de blive derpaa examineret, om de have i denne Verden viist nogen Kierligheds Gierninger, om de have udrettet noget Godt, eller i det mindste have vildet, men de svare gemeenlig, at de forstaae ikke, hvad de spørge om. Slutningen bliver denne, at deres største Begierlighed opfyldes, at det bliver dem tilladt at opstige i Himmelen. Imidlertid voxer deres Begierligheder saa høyt, at de falde omsider i den største Angest og Uroe, hvilken saa længe alt mere og mere tiltager, til de erkiende, at de ikke kan regnes blandt Hellige.

Om Svedenborg har talt med Apostlerne?

Dette Spørsmal blev ham engang giort, og han svarede: Jeg har talt med Paulus et heelt

39

Aar igiennem, i sær derom, hvad han i sin Skrivelse til de Rom. 3, 28. har skrevet. Jeg har tre Gange talt med Johannes, een Gang med Moses, og hundrede Gange med Lutherus, som bekiendte, at han af en Engel havde antaget sin Troe, og des Aarsage var gaaet over fra den papistiske Lære; men med Englene har jeg talt i 22 Aar, og taler daglig med dem. Dette er mig af Herren tilladt.

Man vil til Slutning anføre en Fortegnelse paa alle de Skrifter, man veed, Svedenborg er Forfatter til, og hvilke alle skal være skrevne i det latinske Sprog.

1 De ultimo judicio & de Babylonia destructa, 4to

Londini 1758.

2 De Telluribus i Mundo nostro solario, qvæ vocantur

Planetæ Telluribus in Cælo astrifero, 4to Londini 1758.

3 De nova Hierosolyma, & ejus doctrina cælesti ex

auditis e Cælo, 4to Londini 1758

4 De Cælo & ejus Mirabilibus, & de Inferno ex

auditis & visis, 4to Londini 1858.

5 De Eqvo albo, de qvo in Apocalypsi Cap. 19. &

deinde verbo, & ejus sensu spirituali, sed interno ex arcanis Cælestibus, 4to Londini 1758.

6 Summaria expositio doctrinæ novæ Ecclesiae, qvæ

per novam Hierosolymam in Apocalypsi intelligitur 4to Amsterdam 1760.

7 Apocalypsis revelata, in qva deteguntur Arcana, qvæ

ibi prædicta sunt, & hactenus recondita latuerunt, 4to Amsterd. 1766.

40

8 Deletiae Sapientiae de Amore conjungali, post quas

sequntur voluptates insaniae de Amore scortatorio, 4to Amsterd. 1768.

9 Pars prima de cultu & amore Dei, ubi agitur de Telluris ortu Paradiso & vivario, tum de primogeniti seu Adami nativitate, infantia & amore, 4to Londini 1745.

10 Regnum animale, anatomice, phyfice & philosophice perlustratum, 3 Volum. 4to Hagæ 1744. 11 Sapientia angelica de divino amore, & de divina sapientia, 4to Amsterd. 1763. 12 Methodus nova inveniendi longitudinem locorum terra mariqve per Lunam, 4to.

13 De commercio ani næ & corporis, qvod creditur fieri per influxum physicum, vel per influxum spiritualem, vel per harmoniam præstabilitam, 4to.

14 Responsum ad epistolam ab amico ad me scriptum, 4to.

Af disse Skrifter ere oversatte i Tydsk.

- 1 Samlung einiger Nachrichten von dem vorgegebenen Umgang mit dem Geisterreich, 4to. Hamburg 1771.
- 2 Samlung erlicher Briefe, betreffend einige Nachrichten v. seinen Leben und Schriften, 8vo. 1772. 3 Tractat von der Verbindung der Seele mit dem Körper, 8vo. 1772.
- 4 Von den Erdeörpern der Planeten, und des gestirnten Himmels Einwohnern, 8vo. Ansbach 1771.
- 5 Von neuen Jerusalem und dessen himlische Lehre aus dem Himmel gehöret, nebst ein Vorbericht von neuen Himmel u. der neuen Erde, 8vo. 1772.